

ságaik megtartására, fejlesztésére. Ahhoz, hogy egy adott szakterületen sikeresek lehessenek, rengeteg tanulásra, gyakorlásra, de legfőképpen elszántságra, kitartásra és pozitív gondolkodásra van szükség. Megnyugtató érzés hallani, hogy bárki képes elérni a célját, csak hinnie kell önmagában, képességei hatékony felhasználásában. Végezetül a tanulók elmondhatták, hogy érezték magukat a foglalkozáson.

FELHASZNÁLT IRODALOM

■ Kádár Annamária: *Mesepszichológia: Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban*. Budapest: Kulcslyuk Kiadó, 2012.

■ Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: *Gyermeklélektan*. 15. kiadás. Budapest: Medicina Könyvkiadó Rt., 2006.

■ N. Tóth Anikó – Petres Csizmadia Gabriella: *Módszertani szöveggyűjtemény az irodalom oktatásához: Oktatási segédlet*. Nyitra: KFE KETK, 2015, 297-322.

■ Petres Csizmadia Gabriella: *Személyes (az) irodalom*. Pozsony: Kalligram Könyv- és Lapkiadó Kft., 2014.

■ Rudas János: *Delfi örökösei: Önismereti csoportok – elmélet, módszer, gyakorlatok*. Budapest: Lélekben Otthon Kiadó, 2007.

■ Scheer Katalin: *A bonbonkirálykisasszony*. In. *Tejbegríz: Finom irodalom gyerekeknek és felnőtteknek* (szerk. Lovász Andrea). Budapest: Cerkabella Könyvkiadó, 2013, 35-39.

■ Web = Kaposi László: *A Játékkönyv c. kiadvány játékei*. [online]. [2014. március 20.] Az interneten elérhető: http://www.drama.hu/jatektar/ajgyujtemeny_jatekainak_jegyzeke

KOMJÁTI ILONA

A NÉPKÖLTÉSZET JELENTŐSÉGE AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN

„Nincs nagyszerűbb dolog annál, amikor a kisgyerek issza minden egyes szavát a mesélőnek, és képzelete elindul abba a csodás világba, amit együtt teremtett meg azzal, akinek a meséjét hallgatja.” (Lázár Ervin)

Az óvodai nevelés a sokoldalúan fejlett ember nevelése. Három irányban hat a kis emberpalántára: fejleszti értelmét, gazdagítja érzelmeit és helyes irányba tereli akarátát. Ennek a komplex fejlesztésnek kitűnő eszköze a népköltészet oktatása. A népköltészeti alkotások kiválasztásában két szempont vezet az óvópedagógusokat:

■ Az óvodás gyermek értelmi színvonala – ez megköveteli, hogy a kiscsoport és a nagycsoport számára életkoruknak megfelelő anyagot alkalmazzunk

■ A tantervben megjelölt cél hiánytalan teljesítése, ami megkívánja, hogy a gyermekben lerakjuk a szövegértés szilárd alapjait. Az óvodában a következő népköltészeti műfajokkal dolgozunk: gyermekdalokkal és mondókákkal, népmesékkel és gyermekjátékokkal.

A NÉPKÖLTÉSZET JELENTŐSÉGE AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN

A népköltészet a fejlődésben levő emberiség kezdeti költészete. Ez iratlan költészet, mely nemzedékről nemzedékre örökség gyanánt szállt át, s mind formában, mind tartalomban állandóan csiszolódott és gazdagodott. Népköltészetünknek jellegzetes sajátossága, hogy a nép együttes alkotó ereje állandóan formálja és értékes tartalommal tölti meg. Ennek az állandó formáló erőnek tudható be, hogy ugyanazt az eseményt vagy tárgykört többféle változatban, ún. variánsokban találjuk.

A népköltészet gazdagsága, sokrétűsége elkíséri a gyermeket színes gyerekkorának minden állomásán. A bölcsőben az édesanya altatódalal ringatja álomba gyermekét. Később a ritmikus gyerekmondókákat fogadja be a gyermek, sőt cselekvő alanya lesz a gyerekJátékoknak. A szülők, nagyszülők, nevelők meséi megragadják csapongó képzeletét. Ő lesz a mese hőse, aki minden akadályt leküzd. A népköltészet ki-

váló ismerői nagyra becsülik az óvodai nevelésben a gyerekdalokat és a mondókákat is. A gyerekek ezen keresztül tápláljuk be anyanyelvünk szépségeit, ritmusát, dallamot, tempóját, hanglegyítését, hangsúlyozását és gazdag fordulatait.

A lírai műfajok közül a gyerekdalok és a mondókák állnak legközelebb az óvodás gyermek lelki világához. Ezeknek a műfajoknak a segítségével rakódnak le a gyermek lelkében a magyar verselés alapelemei. A dalok, mondókák hallatára kifejlődik bennük a ritmusérzék és a szépérzet. A mondóka jó megalapozója a gyermek ritmusérzékének. A magyar nyelv ritmusának megfelelő lüktetése a szép és értelmes beszéd kialakításához is hozzásegít. Tanítsuk a mondókák segítségével az egyenletes járást és az egyenletes lüktetést éreztető mozgást (taps, lépegetés, tánc). Kedvelt mondókák: *Tücsök koma, gyere ki; Erre, kakas, erre, tyúk; Nincs szebb madár, mint a lúd; Két kiskakas összevezetett; Fáj a kutyának a lába;*

Kipp, kopp, kalapács; Kimentem a szőlőbe. Amikor az óvónő mondókákat, meséket mond a gyerekeknek, megalapozza az irodalmi nevelésüket. Nem lehet számunkra közömbös, hogy milyen mondókát, mesét tanít az óvónő. Ebben a korban a gyerekek még nem tudnak olvasni. Az óvónő kötelessége, hogy az iskoláskor előtti gyermeknek a népköltészet alkotásaiból a legmegfelelőbbet nyújtsa.

Az epikai műfajok közül a népmese a legkedveltebb és legalkalmasabb szövegtípus a korosztálynak. A mese világa áll a legközelebb a gyermekek világához, ezért érthető, hogy a meserajongók nagyjából a gyermekek közül kerülnek ki. Az óvodai nevelés rendszerébe tartozik a mese. A népmese egyszerű tartalmi és formai szerkezete közel áll a gyermek világához. A mese összekötő kapocs a szülői ház és óvoda között, hiszen a gyermek otthon is sok mesét hall, s ugyanúgy az óvodában is mesélnek neki. A mese elmondása sok esetben visszaadja a szegénylős, félnék gyermekek önbizalmát. A közömbösöket, akiknél érdeklődéshiány tapasztalható, megmozgatja. Egy lebilincselő mese érdeklődést kelt bennük. A mese hatása akkor jó és eredményes, ha a kisgyermek beleéli magát a mese hőség szerepébe, s már itt felvértezzük őt a jövőbeli nehézségek legyűrésére. A mese sokoldalúan fejleszti a gyermek lelki világát, s éppen ez a pedagógia fő követelménye.

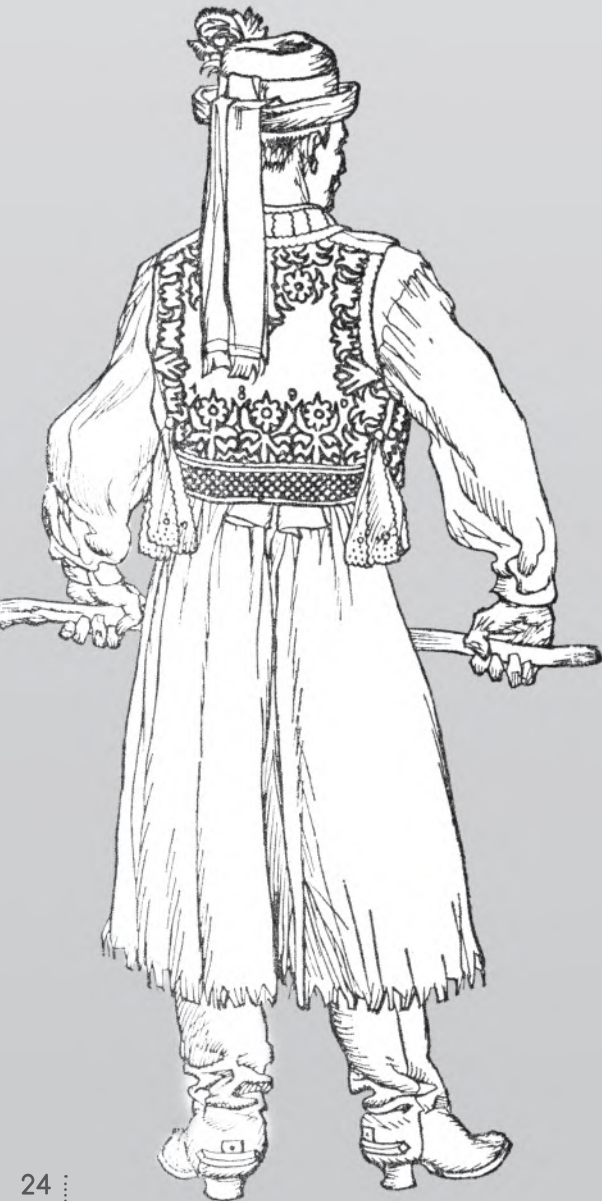
Az óvónő legyen egy igazi „mesetarisznia”. A mesemondás első követelménye az, hogy az óvónő könyv nélkül tudja a szöveget. Az első szónak van a legvonzóbb ereje. Az óvónő hangja ne legyen monoton, hanem színes, utánozza az egyes szereplők hangját. A mese tartalmának megfelelően változzék hangjának ereje. Ügyeljen az előadás tempójára, se haladva, se vontatottan ne mondja a mesét. Ügyeljen a kiejtés tisztaságára, ne harapja el a szavak végét. Érthetően, világosan beszéljen: a mesemondás feleljen meg a magyar nyelv természetes beszédallamának. A mondatok legyenek arányosak. Részesítse előnyben az egyszerű és mellérendelt mondatokat. Fordítson kellő figyelmet a hangsúlyra, a szereplők állandó jelzőit ismétlje. Ajánlatos az ismétlődő részeket a gyerekekkel kórusban elmondani, mert ezzel fejlődik ritmusérzékük. Ismeretlen szavakat, kifejezéseket, amelyek a mesében előfordulnak, még a mesélés előtt más foglalkozásokon ismertesse a gyerekekkel.

Még ma is vita tárgya a nevelés idejének helyes megválasztása. Általános elv: meséljünk a gyerekeknek a délelőtti foglalkozásokon vagy a délutáni alvás idejében.

Mivel az óvodás gyermek gondolkodását a tárgyi gondolkodásmód, a képekben való gondolkodás jellemzi, elengedhetetlen követelmény a mese szemléltetése. Többféle variánsokat lehet nyújtani a szövegekhez megfelelő képekkel, rajzolással, bábjátékkal, dramatizálással. Nevelő munkánk sikerét csak azok a mesék támogathatják, ahol a jó és az igazság diadalmaskodik, a rossz, az aljas, a számító pedig elnyeri méltó büntetését. Ne engedjünk be az óvodába olyan meséket, amelyek a kisgyermek érzelmi világát megsértik. A mese elmondása sok esetben visszaadja a szegénylős, félnék gyermek önbizalmát.

Különböző korosztályú óvodások más és más típusú mesét fogadnak be a leghatékonyabban. A kiscsoportosok legszívesebben állatmeséket, láncmeséket és természetmagyarázó meséket hallgatnak. Az állatmesék ellentétes álláspontokat, tulajdonságokat, látásmódokat ütköztetnek, ezért oktató jellegű küldetést is találunk bennük, ilyen mese például *A kecskegidák és a farkas*. Az állatmesék egy különös csoportját alkotják a versbetétes mesék (pl. *Farkasbarkas*), valamint a természetmagyarázó mesék (pl. *A vadgalamb és a szarka*), amelyek gazdagítják a gyermekek természetszemléletét. A láncmesék a leg egyszerűbb történetek közé tartoznak, melyekben valódi cselekvés-kibontakozás helyett egy-egy történetelem ismétlődését követhetjük nyomon (pl. *Icinkepicinke*).

A nagycsoportosok már tündérmeséket és a reális meséket is hallgatnak (pl. *Szóló szőlő, mosolygó alma, csengő barkack*). A tündérmesék elmondásakor az óvónőnek meg kell említenie, hogy az itt szereplő csodás elemek a valóságban nem léteznek. A tündérmesék a gyermek felüdülését, pihenését, vágyaik képzeletbeli teljesülését is szolgálják. E művek érzelmi hatása abban nyilvánul meg, hogy a gyermek a mese hőség szerepét magára ölti, azonosul vele. A nagycsoportosok számára feltétlenül szükséges a reális mesék bemutatása is. Ezekben az egyszerű ember túljár ügyefogyott társainak az eszén. Talpraesettségre, ügyességre, találékonyságra neveli a gyermekeket. Azonban nem ajánlatos átmenet nélkül a tündérmesékről áttérni a reális mesékre. Az átme-

netre alkalmas pl. a *A kiskakas gyémánt félkrajcárja* című mese, melyben állatok és emberek is szerepelnek. A kiskakas emberi tulajdonság hordozója, úgy beszél és cselekszik, mintha ember volna. Az óvónő rámutat a gazdagok telhetlenségére, erőszakosságára és szívtelenségére. Az állandó ismétlődő formula – *Török császár, add vissza a gyémánt félkrajcáromat!* – lehetőséget nyújt arra, hogy a gyerekeket együttesen bekapcsoljuk a mesemondásba, kórusba mondjuk velük a mesét, szófordulatokkal fejlesszük ritmusérzéküket.

S végül meg kell említenem azokat a meséket, amelyeket mesegyűjtők-meseírók írtak a gyerekeknek, de szintén úgy tárgyaljuk őket, mint az egész nép közkincsét. Itt említeném meg a híres mesegyűjtőket Arany László, Benedek Elek, Móra Ferenc, Móricz Zsigmond, Illyés Gyula személyében.

A KISKAKAS GYÉMÁNT FÉLKRAJCÁRJA CÍMŰ MESE DRAMATIZÁLÁSA

- **Szervezési forma:** csoportos
- **Korcsoport:** 3-6 évesek
- **Művelődési terület:** nyelv és kommunikáció
- **Tartalmi sztenderd:** a mese feldolgozása adjon a gyerekeknek igazi irodalmi művészi élményt
- **Teljesítményi sztenderd:** a mese biztosítja a gyerekeknek a lelki nyugalmát, lelki békéjét, igazságérzetét
- **Edukációs cél:** a gyerekek érzelmi, erkölcsi, esztétikai és értelmi fejlődésének segítése, a pozitív személyiségjegyeinek megalapozása a népmesék segítségével
- **Fejlesztési terület:** beszédképesség fejlesztése improvizációs gyakorlatokkal
- **Segédeszközök:** kiskakas – egy tarajjal szimbolizálva
  - anyóka – tarka kendő
  - császár – turbán, selyem palást, bő bugyogó
  - szolga – mellény
  - futár – kalap
- **Drámai elemek:** Tér – osztályterem, idő – 25 perc, szerep – szereplők megjelenítése, feszültség – az elveszett krajcár visszaszerzése
- **Módszerek:** szóbeli, bemutató, praktikus tevékenység, dicséret, értékelő
- **Értékelés:** beszélgetéssel

Motiváció: a gyerekek körben ülnek, egy borítékot kapnak, melyben egy puzzle játék található a mese 5 törzsképeinek megfelelően.

- A kiskakas a szemétdombon
- A török császár elveszi a krajcárt
- Veszélyben a kakaska, mert bedobják a ...
- A kincseskamrában
- Az anyóka tárt karokkal várja a kakaskát

A gyerekek az összerakott kép alapján elmondják, hogy ez egy mesetörténet. Közös felidézni a történetet, a szereplőket, a mesében megjelenő helyszíneket (kiskakas, kemence, méhkas, krajcár, bő bugyogó).

Készülődés:
szómagyarázat:

- Kemence = kenyér, kalácssütésre szolgáló tűztér
- Méhkas = a méhecskék háza, oda gyűjtik a lépesmézet
- bő bugyogó = nadrág nagyon bő szárral, a törökök viselték
- krajcár = régi váltópénz

A tevékenység megvalósítása: az óvónő kiosztja a szerepeket a gyerekeknek, akik megszemélyesítik a kiskakast, szolgát, török császárt, gazdasszonyt. A többi gyerekek a kutat, kemencét, méheket, kincses kamrárt fogja játszani. Az óvónő a mesélő szerepébe bújik, és motiválja a gyerekeket a szerepek megvalósításához.

Az óvónő mesélni kezd: „Volt a világon egy szegény asszony, akinek volt egy kiskakasa. A kakaska egy nap a szemétdombon kapirgált, és talált egy gyémánt félkrajcárt.” A gyerekek kialakítják a szemétdombot, szoroson egymás mellé guggolnak, középre áll a kiskakas, csőrében a félkrajcárral.

Jön a török császár kikapja a krajcárt a kakas csőréből, beteszi a kincses kamrába. A gyerekek kukorékolnak, a kiskakas kéri a krajcárt. A szolgáló megfogja a kakast, beleteszi a kútba. (két gyerek összefogott kézzel guggol, ez a kút.)

A kiskakas imitálja a cselekvést, felszívja a vizet, kiugrik a kútból. A kakas tovább követelődzik. A szolga a kiskakast bedobja az égő kemencébe. A kemence egy asztal, aládugja a szolga a kiskakast. Az asztal mögött három gyerek guggolva, karjukat hajlítgatva jelzi, hogy ég a tűz. A kiskakas eloltja a tüzet. A kakas ráfúj a gyerekek kezére, erre azok behúzzák a kezüket, így alszik el a tűz.

A kiskakas kéri a krajcárt, a szolgáló beleteszi a méhkasba. 5-6 gyerek egy kupacban a darazsakat alakítják, és csipkedni kezdik a kakast. A „Szídd fel, begyem!” mondatra eltűnnek. A kakas újra kukorékol. A török császár bete-

szi a kiskakast a bő bugyogó fenekébe. A kiskakas felszólítására csipkedni kezd a török császárt a darazsgyerekek. Ezután a kincseskamrába viszik a kiskakast. A kincsesláda építőkockákkal megakart doboz, ebből ölel magához egy csomót a kiskakas, amit a gazdasszonya elé szór. Hazavitte a gazdasszonynak, gazdag asszony lett belőle.

Befejezés: Megdicséjük a gyerekeket, amiért szépen megjelenítették a szereplőket. Fontos, hogy közösen megbeszéljük a mese mondanivalóját (a gondoskodó magatartást elnyeri a jutalmát, nem lehet következmények nélkül rosszat tenni, stb.), illetve saját és társaik teljesítményének értékelését.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Bettelheim, B: *A mese bűvölete és a bontakozó gyermeki lélek.* Corvina Kiadó, Budapest, 2011.
- Kádár Annamária: *Mesepszichológia. Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban.* Kulcslyuk Kiadó, 2012.
- Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: *Gyermeklektan.* Gondolat Kiadó, Budapest, 1972.
- V. J. PROPP: *A mese morfológiája.* Osiris Kiadó, Budapest, 1999.

